

Vergaderjaar 1986–1987

19 630

Wijziging van de IJkwet 1937 (Stb. 627) en van enige andere wetten in verband met de privatisering van de dienst van het IJkwezen (privatisering dienst van het IJkwezen)

Nr. 8

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG¹

Ontvangen 25 mei 1987

1. Algemeen

De vraag van de leden van de C.D.A.-fractie over de, op zich door mij onderschreven, wenselijkheid van een volledige herziening van de IJkwet geven mij aanleiding op te merken dat deze herziening in deze kabinetsperiode geen prioriteit zal krijgen. Door de aanvaarding van het nu voorliggende wetsontwerp tot wijziging van de IJkwet zullen echter de meest klemmende problemen worden opgelost. Zo wordt onder meer statistisch onderzoek mogelijk en wordt de mogelijkheid geschapen om ontheffingen te verlenen voor meetmiddelen waarvoor nog geen voorschriften zijn ontwikkeld. Ten slotte wordt de verplichte keuring voor een aantal meetmiddelen afgeschaft.

Daarnaast vraagt het goed laten verlopen van de privatiseringsoperatie van alle betrokkenen bij de dienst van het IJkwezen en bij het ministerie veel tijd, aandacht en inzet. Onder deze omstandigheden meen ik met de totale herziening van de IJkwet te moeten wachten tot dat de privatiseringsoperatie is afgerond en enige ervaring is opgedaan met de nieuwe situatie.

Hoewel deze herziening dus nog niet onmiddellijk aan de orde is, kan wel aangegeven worden welke onderwerpen bij de algehele herziening van de IJkwet zeker aandacht zullen krijgen:

- het mogelijk maken van het keuren van meetinstallaties, meetsystemen en wellicht van referentiematerialen;
- de verbodsbepalingen;
- de verhouding tussen de technische bepalingen op het nationale vlak en soortgelijke bepalingen welke gebaseerd zijn op EEG-regelgeving.

Voorts zal in de nieuwe wet gestreefd worden naar een doorzichtiger opzet en zal voor de totstandkoming en wijziging van uitvoeringswetgeving de procedureregeling worden versneld. Er is geen reden om aan te nemen dat deze herziening van de IJkwet, die met name een modernisering en een aanpassing aan de eisen van de tijd zal inhouden, consequenties zal hebben voor het functioneren van de commerciële B.V.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen voorts in te gaan op de inhoudelijke bezwaren, die door de Vereniging FME in zijn brief van 3 maart 1987 naar voren zijn gebracht. De in deze brief genoemde bezwaren

¹ De bijlage ligt op de bibliotheek ter inzage.

hebben betrekking op de commerciële activiteiten van het geprivatiseerde IJkwezen en op de tariefstelling. Aan deze aspecten is in de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr. 6) uitvoerig aandacht gegeven. Ik constateer tot mijn spijt dat daardoor de zorg van de Vereniging FME niet is verminderd. Vooruitlopend op een uitgebreidere beschouwing ter zake in paragraaf 3 wil ik benadrukken dat, gezien de specifieke aard van de activiteiten van de N.V. IJkwezen in samenhang met hetgeen met betrekking tot de geheimhouding aan maatregelen wordt getroffen, er zodanige waarborgen zijn geschapen dat niet hoeft te worden gevreesd voor het bedrijfsleven benadelende, concurrentieverstorende activiteiten. Ten aanzien van de door de Vereniging FME gemaakte opmerkingen over de tariefstelling is het van belang erop te wijzen dat de in het rapport van de Stuurgroep Verzelfstandiging IJkwezen aangegeven tariefaanpassingen in feite los staan van het privatiseringsproces. De beleidslijn tot aanpassing van de tarieven van de dienst van het IJkwezen is al enige jaren geleden ingezet. Deze verhogingen vloeiden voort uit de noodzaak de dienst van het IJkwezen meer kostendekkend te laten functioneren. Inmiddels is een kostendekkingspercentage van iets boven de 45 bereikt. Een verdere verhoging van de tarieven voor met name de typekeuringen is vereist om de individualiseerbare kosten van het IJkwezen geheel te dekken. De individualiseerbare kosten vormen thans 55 à 60% van de totale kosten van het IJkwezen. De noodzakelijke verhogingen zullen geleidelijk worden doorgevoerd waarbij, zoals al eerder door de regering aangegeven, rekening zal worden gehouden met de tariefstelling in het buitenland en met de positie van de Nederlandse ondernemingen op de internationale markt. Uit het onderzoek van de tarieven voor een aantal representatieve meetmiddelen, zoals opgenomen in de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr. 6) kan overigens worden afgeleid dat de keuringstarieven in Europa sterk uiteenlopen.

Het is uiteraard niet mogelijk over de commerciële vooruitzichten van het geprivatiseerde IJkwezen zeer stellige uitspraken te doen. Echter, uit eerder gedaan onderzoek, uit diverse opdrachten en uit vele vragen om advies in het kader van de kwaliteitsborging blijkt dat er een groeiende markt voor metrologische activiteiten aanwezig is. Op dit moment voert het bureau Knapper en McAlley onder een groot aantal bedrijven en instellingen een onderzoek uit naar de aldaar uitgevoerde meettechnische activiteiten en behoeften. Uit dit onderzoek, dat binnenkort wordt afgerond, komt onder meer naar voren dat 85% van de ondervraagde fabrikanten en importeurs van meetmiddelen advies en ondersteuning van het IJkwezen bij het kalibreren van meetopstellingen op prijs zou stellen.

De leden van de C.D.A.-fractie waren eveneens geïnteresseerd in de activiteiten die zijn ondernomen ter uitvoering van het gestelde op blz. 69 van het rapport van de Stuurgroep Verzelfstandiging IJkwezen. Aldaar wordt gewezen op de noodzaak om onder andere een strategisch, een marketing-, een personeels- en een ondernemingsplan te maken voor de periode tot 1991. Sinds begin 1986 wordt aan de voorbereiding van de verzelfstandiging van het IJkwezen gewerkt volgens een door het IJkwezen en het departement gezamenlijk opgesteld werkplan. Dit plan is inmiddels uitgewerkt tot een verzelfstandigings- en actieplan voor het IJkwezen met drie zware accenten: wettelijke en andere juridische zaken, personele en sociale zaken en ten derde financiële zaken. De personeelsvertegenwoordiging (Dienstcommissie) is op de hoogte van de inhoud van het werkplan.

De inspanningen zijn er op gericht dat de deadlines, gebaseerd op de voorgenomen verzelfstandigingsdatum 1 januari 1988, worden gehaald. Daarnaast zijn er voor de in het stuurgroeperapport genoemde onderwerpen meerjarenplannen, die in verschillende stadia van ontwikkeling verkeren. Zo is er een ondernemingsplan ontwikkeld. Dit plan is voorgelegd aan de personeelsvertegenwoordiging. Het is mede gebaseerd op externe en

interne bijdragen en wordt met de desbetreffende afdelingen uitgebreid besproken en geanalyseerd. Voor B.V.-3 is in aanvulling op het ondernemingsplan een beknopt marketingplan opgesteld.

In het personeelsplan, dat mede gericht is op de realisatie van de overgang, zijn opgenomen huidige bezetting, vacatures, functieniveaus en dergelijke in 1987. Voorts wordt de situatie in 1988 beschreven, rekening houdend met het bepaalde in het Sociaal Statuut. Ten slotte is opgenomen de gewenste situatie, gebaseerd op het ondernemingsplan, in 1992. De verdere invulling van het personeelsplan vindt in de loop van dit jaar plaats. Daarbij gaat het om voor de privatiseringsoperatie belangrijke zaken als arbeidsvoorwaardenbeleid, salarisstructuur, pensioen, VUT, secundaire arbeidsvoorwaarden, opleidingsplan en dergelijke. In het Sociaal Statuut zijn hiervoor kaders aangegeven.

De financiële plannen (investeringsplan, financieringsplan, begroting) zijn onderling aan elkaar gekoppeld, evenals de openingsbalans, de liquiditeitsbegroting, de verlies- en winstrekening en de bedrijfsadministratie. Er wordt van uitgegaan dat de investeringen ongeveer gelijk zullen zijn aan de afschrijvingen en op gelijk niveau zullen blijven wat betreft de huidige taken. Voor de nieuwe activiteiten zullen investeringen nodig zijn. Deze zullen geleidelijk worden gerealiseerd afhankelijk van de marktontwikkeling. Ook deze plannen zijn en worden in overleg met alle betrokkenen opgesteld.

De bedrijfsboekhouding wordt klaargemaakt voor de nieuwe situatie. De urenregistratie is gereed, opsplitsing naar kostenplaatsen en profitcenters heeft plaatsgevonden. Voorzien wordt in managementinformatie, aanpassing van de administratiesystemen en stroomlijning daarvan.

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren van mening dat noch kostenbewust en efficiënt handelen, noch de principiële vraag of er sprake is van één of meer duidelijke overheidstaken uitgangspunt van de regering is geweest bij de vraag of het IJkwezen dient te worden geprivatiseerd. Tot mijn spijt moet ik constateren dat de passages in de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr.6) op blz. 1 kennelijk voor deze leden niet duidelijk genoeg zijn geweest en tot misverstanden hebben geleid. De strekking van het daar gestelde was juist dat het er bij een privatiseringsonderzoek in de eerste plaats om gaat te onderzoeken of er nog sprake is van dwingend noodzakelijke overheidsbemoedienis. In het onderhavige geval van het IJkwezen is geconstateerd dat handhaving van een wettelijk ijkregime geboden is, maar dat de uitvoering van de door het IJkwezen verrichte wettelijke taken niet noodzakelijkerwijs aan de overheid dient te worden voorbehouden. Deze uitkomst gaf aanleiding tot privatisering van voornoemde uitvoeringstaken onder handhaving van een wettelijk regime te overwegen. Alvorens hieromtrent echter een definitief standpunt kon worden ingenomen, diende eerst nagegaan te worden of een dergelijke privatisering een kostenbewust en efficiënt handelen niet in de weg zou staan. Het rapport van de Stuurgroep Verzelfstandiging IJkwezen wijst echter het tegendeel uit.

De mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie dat aan de kritiek vanuit de Raad van State onvoldoende is tegemoetgekomen deel ik niet. In het nader rapport is uitgebreid ingegaan op alle onderdelen van het advies van de Raad van State. Tevens is de tekst van de memorie van toelichting en van het wetsontwerp op verschillende punten aangevuld dan wel gewijzigd.

Deze leden achtten de vraag over schijnprivatisering niet afdoende beantwoord. In de memorie van antwoord heb ik erop gewezen dat de privatisering van het IJkwezen betekent dat meer activiteiten worden overgelaten aan het bedrijfsleven. Tevens heb ik gesteld op termijn niet pessimistisch te zijn over particuliere deelneming in het aandelenkapitaal van het geprivatiseerde IJkwezen. Ik wil hieraan toevoegen dat er ook geen sprake is van schijnprivatisering in dier voege dat het IJkwezen

wordt verzelfstandigd doch dat tegelijkertijd zodanige voorschriften met betrekking tot begroting, samenstelling bestuur en raad van commissarissen enzovoort worden uitgevaardigd dat het nieuwe bedrijf in feite alleen op dezelfde wijze als een overheidsdienst kan functioneren.

Op de kritische houding vanuit de ondernemerswereld is hierboven reeds ingegaan. Aan de daar gemaakte opmerkingen kan naar aanleiding van de opmerking van de leden van de P.v.d.A.-fractie het volgende worden toegevoegd. Enerzijds bestaat bij het bedrijfsleven begrip voor de wenselijkheid van een verzelfstandiging en van een meer bedrijfsmatige wijze van opereren van het IJkwezen. Anderzijds constateer ik een zekere, naar mijn mening niet terecht, vrees, dat het bestaan van een Nederlandse ijkinstelling waarvan kwaliteit, objectiviteit en geloofwaardigheid buiten twiifel staan, gevaar loopt. Ten slotte spreekt uit de reacties van het bedrijfsleven vrees voor concurrentie op het vlak van productie, verkoop, onderhoud en consultancy op het gebied van meetmiddelen die aan een ijkwettelijk verplichte keuring zijn onderworpen. Dat terrein zal echter niet betreden worden. Het beroep dat het bedrijfsleven doet op het IJkwezen heeft immers voornamelijk betrekking op kalibraties, standaarden, referentiematerialen, laboratoriummerken, ondersteuning bij de opzet van metrologische infrastructuur en dergelijke. Deze steun kan ook door een geprivatiseerd IJkwezen zeer wel verleend worden zonder dat het gevaar waarvoor het bedrijfsleven vreest zich voordoet. Op de activiteiten van de drie B.V.'s wordt in paragraaf 3 nog uitgebreider ingegaan.

Door de leden van de P.v.d.A.-fractie werd er op aangedrongen, gezien de kritische houding uit de ondernemerswereld, een onafhankelijk onderzoek in te laten stellen door een bedrijfseconomisch adviesbureau. Ten behoeve van de besluitvorming over ten eerste de vraag of en ten tweede in welke vorm de dienst van het IJkwezen geprivatiseerd zou moeten worden hebben reeds verschillende onderzoeken plaatsgevonden. Binnen de, mede op grond van de uitkomsten van deze onderzoeken, gekozen kaders wordt nu de oprichting van de N.V en de drie B.V.'s voorbereid, waarbij voldoende externe ondersteuning waaronder bedrijfs-economische is ingeschakeld.

Nieuw onderzoek is in deze situatie naar mening niet nodig. Er is thans voldoende inzicht aanwezig om de ontwikkeling van de geprivatiseerde onderneming IJkwezen met vertrouwen tegemoet te zien. In het verlengde hiervan is er dan ook geen reden om pessimistisch te zijn over particuliere deelneming in het geprivatiseerde IJkwezen op termijn. Overdracht van aandelen aan aandeelhouders buiten de overheid zal, zoals aangegeven in de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr. 6), overigens niet op korte termijn kunnen worden gerealiseerd. Er is derhalve ook geen aanleiding thans gecompliceerde constructies op te nemen om eventueel misbruik middels «stromannen» te voorkomen. In dit verband moet overigens bedacht worden dat het hier niet zal gaan om ter beurze verhandelde aandelen doch om aandelen op naam, opgenomen in een register, terwijl tevens een uitgebreide blokkeringsregeling in de statuten is opgenomen.

De opmerkingen van de leden van de P.v.d.A.-fractie over de verwachtingen die zij koesteren over de behoefte aan ontwikkeling van nieuwe standaarden en normen ter attentie van milieu-aspecten en volksgezondheid hebben mij verheugd omdat daarin positieve ontwikkelingskansen voor het verzelfstandigde IJkwezen worden geschetst. Een van de redenen toch voor de privatiseringsoperatie was het creëren van een grotere ruimte voor het ontwikkelen van activiteiten op terreinen die niet tot het traditionele taakgebied van het IJkwezen behoren. Het ondernemingsplan van het geprivatiseerde IJkwezen voorziet in een uitbreiding van activiteiten op genoemde gebieden, waarvoor de bij het IJkwezen bestaande kennis van de metrologie een goede basis vormt.

Overigens wil ik voor alle duidelijkheid opmerken dat het vaststellen van normen niet tot de taak van het IJkwezen behoort. Deze opmerking

dient tevens als antwoord op de vraag van deze leden naar de ontwikkeling van standaarden en normen in verband met de export van produkten naar Derde Wereld-landen door Nederlandse bedrijven.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen op welke wijze samenwerking is voorzien met wetenschappelijke instituten. Met name op de nieuwe terreinen wordt de samenwerking met wetenschappelijke instituten door de leiding van het IJkwezen van essentieel belang geacht. Met verschillende instituten, zowel nationaal als internationaal, is contact gelegd en worden bestaande contacten geïntensiveerd met het oog op mogelijke samenwerking. Genoemd kunnen worden, in Nederland, de T.U. Delft, T.U. Eindhoven en het Kamerlingh Onnes Laboratorium van R.U. Leiden. In het buitenland zijn het met name de Physikalisch-Technische Bundesanstalt (BRD), het National Physical Laboratory (VK) en het National Bureau of Standards (VS) waarmee contact wordt onderhouden.

Het verzoek van de leden van de P.v.d.A.-fractie om het bedrijfsplan van de toekomstige N.V. te mogen ontvangen geeft mij aanleiding tot de volgende overweging. Ik beschouw het ondernemingsplan van een bedrijf in principe als een intern stuk waarin een beeld wordt geschetst van de kansen en de risico's van de verschillende produkt/marktcombinaties die het bedrijf kan aanbieden en waarin tevens een strategische lijn voor de bedrijfsvoering gedurende de eerstkomende jaren wordt uiteengezet. Een dergelijk stuk leent zich naar zijn aard niet voor bespreking in brede kring. Het opstellen van het ondernemingsplan voor het geprivatiseerde IJkwezen na 1987 beschouw ik als een zaak van de toekomstige leiding van de N.V. waarbij de bemoeienis van mijn departement niet verder gaat dan een marginale toetsing of de voornemens van de onderneming stroken met een goede vervulling van de wettelijke metrologietaken tegen aanvaardbare kosten, of de gemaakte afspraken over bij voorbeeld de aan het bedrijfsleven te berekenen tarieven kunnen worden nagekomen en of het voortbestaan van het bedrijf in voldoende mate verzekerd is.

Toetsing van het bedrijfsplan door een onafhankelijk bedrijfseconomisch adviesbureau wordt door mij niet overwogen. Zoals ik reeds eerder heb opgemerkt is in een eerdere fase van de besluitvorming over de privatisering van het IJkwezen een bedrijfseconomisch adviesbureau betrokken geweest. Vervolgens zijn voor de verdere voorbereiding van de privatiseringsoperatie in- en externe deskundigen op een aantal terreinen, waaronder het bedrijfseconomische, aangetrokken. Ten slotte heb ik, vooruitlopend op de oprichting van de raad van commissarissen, enkele personen met grote leidinggevende ervaring in het bedrijfsleven bereid gevonden om als College van Adviseurs de directie met raad en daad terzijde te staan. Het komt mij voor dat in dit stadium weinig toegevoegde waarde kan worden verwacht van de inschakeling van nog een bedrijfseconomisch adviesbureau.

Ter zake van de opmerking van de leden van de P.v.d.A.-fractie dat niet maximale privatisering, maar beperking van de kosten voor de overheid, gepaard gaande aan fatsoenlijke uitvoering van overheidstaken uitgangspunt dient te zijn, zij verwezen naar de reeds in de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr. 6) op blz. 1, gegeven uiteenzetting. Ik wil hier nogmaals wijzen op het uitgangspunt van de overwegingen. Het kabinet is niet begonnen met de vraag of privatisering van het IJkwezen beslist noodzakelijk was maar met de vraag of voor de werkzaamheden van het IJkwezen de overheidsbemoeienis in zijn huidige vorm dwingend noodzakelijk was. Vanzelfsprekend is een waarborg voor een fatsoenlijke uitvoering van overheidstaken een *conditio sine qua non* voor elke privatiseringsoperatie.

Het verheugt mij te kunnen constateren dat ook de leden van de P.v.d.A.-fractie het standpunt onderschrijven dat bij verzelfstandiging alleen integrale verzelfstandiging in aanmerking komt. Met deze leden ben ik van mening dat een soepele en flexibele bedrijfsorganisatie van belang is. Echter, gegeven het duidelijke onderscheid tussen de drie

hoofdtaken van het IJkwezen en de wens van het betrokken bedrijfsleven om een duidelijke scheiding, ook financieel, van deze taken in te bouwen, kies ik voor de constructie van een N.V. met drie B.V.'s. Ik heb mij hierover verstaan met diegenen die straks belast zullen zijn met de leiding van het bedrijf. Met hen ben ik van mening dat een dergelijke constructie een goede uitvoering van de taken niet in de weg zal staan.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen naar een nadere argumentatie tegen een publiekrechtelijke vorm van verzelfstandiging. De publiekrechtelijke rechtsvorm (staatsbedrijf of rechtspersoon sui generis) wordt in het algemeen gekozen indien en voor zover er behoefte bestaat aan rechtstreekse invloed van de overheid, in meerdere of mindere mate. Nu een belangrijk aspect in het kader van de wijziging van de status van het IJkwezen is, dat gekomen moet kunnen worden tot een uitbouw van commerciële activiteiten (gebeurt dit niet dan moet immers gevreesd worden dat het IJkwezen uiteindelijk een verliesgevend en ineffectief werkend apparaat zal worden, waarbij de metrologische know how en de dienstverlening niet op het huidige hoge niveau kunnen worden gewaarborgd), ligt het voor de hand te kiezen voor die rechtsvorm welke aan deze uitbouw optimale mogelijkheden biedt. De koppeling van de activiteiten van commerciële aard aan de daarvoor in het Nederlandse recht voorhanden zijnde rechtsvorm, de privaatrechtelijke, is dan de meest logische, zeker als daarbij in aanmerking genomen wordt dat de overheid wat betreft deze taken geen invloed zal willen uitoefenen. Waar overigens in het verleden dergelijke afwegingen aan de orde waren is dezelfde keuze gemaakt als thans (KLM, Staatsmijnen). Een tweede aspect, de wens om ter wille van de efficiency en de effectiviteit het IJkwezen integraal te privatiseren, bracht mee dat de vraag beantwoord diende te worden of de taken, toebedacht aan B.V.-1 en B.V.-2 ook binnen het privaatrechtelijke raam konden worden uitgeoefend. Dit bleek goed mogelijk te zijn. Via het te handhaven wettelijk regime en via de bevoegdheid als aandeelhouder ten aanzien van de statuten kan de overheid immers verantwoordelijkheid blijven dragen op het gebied. Toen bleek dat er geen beletselen waren verbonden aan de civielrechtelijke rechtsvorm, daarentegen wel aan de publiekrechtelijke (beperking van de mogelijkheden van B.V.-3) lag de uiteindelijk gemaakte keuze voor de hand. Uitvoerig is op deze afweging ingegaan in hoofdstuk 7 van het rapport van de Stuurgroep Verzelfstandiging IJkwezen, waarnaar ik hierbij mag verwijzen.

Deze leden vroegen eveneens, met als voorbeeld het Stoomwezen en het IJkwezen, waarom er verschillen bestaan in de opzet van privatiseringsprojecten. De onderzoeken in het voor-traject van de privatiseringsbeslissing die erop gericht zijn om inzicht te geven in de mogelijkheid tot privatisering van de activiteiten van een onderdeel of dienst van de rijksoverheid, worden verricht door interdepartementale ambtelijke werkgroepen die veelal worden bijgestaan door externe adviseurs. Met het oog op een gelijkvormige benadering worden de onderzoeken verricht conform door de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering (IBP) opgestelde richtlijnen. De IBP heeft ten opzichte van de werkgroepen een coördinerende rol.

Nadat in de ministerraad op grond van bovengenoemd onderzoek de principebeslissing is genomen om tot privatisering van de betrokken activiteiten over te gaan neemt het departement waaronder het dienstonderdeel ressorteert de feitelijke voorbereiding van de privatiseringsoperatie ter hand. Hierbij wordt in elk individueel geval gestreefd naar de best mogelijke keuzes, die in nauw overleg met de betrokken dienst en de belanghebbenden bij de activiteiten van de dienst worden gemaakt. Daarnaast is uiteraard de uitwerking van het privatiseringsvoorstel afhankelijk van de aard en het doel van de taken van elke specifieke dienst.

Dit streven naar «maatwerk» voor elk privatiseringsproject kan leiden tot verschillen in de opzet en de aanpak van de uitvoering. De aard van de activiteiten van de dienst van het Stoomwezen is wezenlijk anders dan die van het IJkwezen. De doelstelling van de werkzaamheden van de dienst van het Stoomwezen is de bescherming van mens en milieu door de verzekering van een veilige constructie alsmede een veilige opstelling, inrichting en uitrusting van toestellen onder druk en/of toestellen waarin zich gevaarlijke stoffen bevinden. De bemoeienis van de dienst strekt zich uit van bij voorbeeld een gasfles en een opslagtank tot een (petro)chemische fabriek en een kernenergie-installatie.

Reeds bij de schriftelijke behandeling van de wijziging van de Waarborgwet werd op vragen van leden van dezelfde fractie aan de orde gesteld (kamerstukken 1985/86, 19 372, nr. 5 blz. 2/3) dat bij kwaliteitswaarborging aan de hand van de te beschermen belangen dient te worden gezien of een, en zo ja welk, wettelijk instrumentarium geboden is. Tevens werd toen gesteld dat daarbij per geval gezien moet worden of ook de uitvoering van de regelgeving aan de overheid zelf wordt voorbehouden.

In het geval van de IJkwet, waar het hoofdzakelijk gaat om eerlijkheid in de handel, is gekozen voor handhaving van een wettelijk verplicht keuringsregime onder verzelfstandiging van het uitvoerende apparaat, de dienst van het IJkwezen. Daarbij is tevens voorzien in de mogelijkheid van uitbesteding van bepaalde keuringsactiviteiten aan het bedrijfsleven en samenwerking met het bedrijfsleven bij het toezicht.

Gelet op het door de dienst van het Stoomwezen beschermde belang van bescherming van mens en milieu is ook daar gekozen voor handhaving van een wettelijk kader, zij het dat dit in die voege gewijzigd wordt dat de dienst, die tot nu toe behalve op basis van de Stoomwet vanuit een sterk verbrokkeld kader werkte (regelgeving van SZW, VROM, WVC, V en W, EZ), nu in zijn werkzaamheid gebaseerd zal worden op de Wet op de gevaarlijke werktuigen. Een verzelfstandiging van deze dienst paste niet in deze opzet, niet uitsluitend omdat de te beschermen belangen reeds tot een directe overheidsbemoeienis zouden nopen, maar ook omdat de dienst een eigen beoordelende taak heeft wanneer het gaat om potentieel zeer gevaarlijke technische apparaten en installaties (inluitsystemen). Overigens zullen keuringen en ook bepaalde beoordelingen worden uitbesteed aan fabrikanten, leveranciers of gebruikers. Voor het overige moge ik in dit verband wijzen naar de brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 6 februari jl. aan de Tweede Kamer en de daarbij gevoegde bijlagen. Aangezien de argumenten die bij het Stoomwezen de doorslag hebben gegeven voor het kiezen van een privatiseringsopzet waarbij de uitvoering van bepaalde taken aan de overheid blijft voorbehouden en daarvoor in aanmerking komende taken aan het bedrijfsleven worden uitbesteed, voor het IJkwezen niet of veel minder gelden, is bij het IJkwezen gekozen voor een andere variant.

Aangezien, zoals uit het bovenstaande blijkt, het Stoomwezen geen metrologische taken heeft, is er geen sprake van een overlap van de werkzaamheden van het IJkwezen met die van het Stoomwezen.

De mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie dat ook de taken van B.V.-3 in belangrijke mate overheidstaken zullen zijn deel ik niet, indien daaronder wordt verstaan dat deze taken ook zelf door de overheid moeten worden uitgevoerd. Een aantal activiteiten van de B.V.-3 zullen in opdracht van de overheid plaatsvinden. Om die reden zijn het echter nog geen taken die per se door een overheidslichaam zelf moeten worden uitgevoerd. De activiteiten welke thans op artikel 17, vierde lid, van de IJkwet 1937 (Stb. 627) berusten hebben als achtergrond dat de overheid het destijds noodzakelijk vond voor dergelijke activiteiten de eigen metrologische dienst in te schakelen. Deze activiteiten passen echter ook zeer goed in het takenpakket van een verzelfstandigd IJkwezen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie merkten op dat het de overheid, buiten de verplichte overheidstaken, niet verboden is winst te maken. Ik ben echter in het algemeen geen voorstander van het onderbrengen van commerciële activiteiten bij een publiekrechtelijke organisatie. Er is in zo'n geval snel sprake van een vermoeden van oneerlijke concurrentie door de overheid terwijl een slagvaardige opstelling in het algemeen niet wordt bevorderd. Daarbij komt dat een publiekrechtelijke organisatie een veelheid van regelgeving vereist bovenop die welke is voorzien in het hier voorliggende voorstel tot wijziging van de IJkwet 1937. Aparte wettelijke regels met betrekking tot inrichting en bestuur, onderzoek, planning, geldmiddelen, verslaglegging en controle, arbeidsvoorwaarden enzovoorts zijn in zo'n geval noodzakelijk, terwijl in het onderhavige geval na de privatisering de bestaande vennootschapswetgeving van toepassing zal zijn.

Het gebruik van opbrengsten van commerciële overheidsactiviteiten voor het dekken van tekorten op andere overheidstaken moet naar mijn mening niet gestimuleerd worden. Het leidt tot ondoorzichtigheid in de financiële verhoudingen en staat op gespannen voet met de toepassing van het profijtbeginsel.

De uitspraken van deze leden over het omgaan met uit verplichte keuring verworven kennis van fabrieksgeheimen geeft mij aanleiding op te merken dat bij elke privatiseringsvariant waarborgen tegen misbruik van deze kennis moeten worden ingebouwd. In paragraaf 3 zal ik op dit onderwerp naar aanleiding van vragen van de leden van de C.D.A.-fractie uitgebreid terugkomen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen vervolgens naar de bevindingen uit het organisatie-onderzoek dat voorafgaand aan de werkzaamheden van de Stuurgroep had plaatsgevonden. Dit onderzoek, uitgevoerd door Bakkenist, Spits en Co., Organisatie Adviseurs, leverde op dat de dienst van het IJkwezen te kampen had met een gebrek aan eenheid in structuur en beleid. Geadviseerd werd om een aantal beter beheersbare eenheden te formeren, gecombineerd met een goed rapportage- en coördinatie-systeem. Het advies, uitgebracht in juli 1984, heeft geleid tot een aantal organisatorische maatregelen.

Met instemming nam ik kennis van de benaderingswijze van de leden van de V.V.D.-fractie bij de beoordeling van de wenselijkheid van verzelfstandiging van de dienst van het IJkwezen. Bij de opvatting van deze leden over de randvoorwaarden voor een verantwoorde verzelfstandiging die ik in zijn algemeenheid deel, wil ik echter een kanttekening plaatsen. Ik verwacht niet dat de privatisering van het IJkwezen op korte termijn tot direct zichtbare budgettaire besparingen leidt. Deze hebben bij deze privatiseringsoperatie ook niet voorop gestaan, wel een vergroting van het inzicht in en daarmee de beheersbaarheid van de kosten. Indirect zullen door een meer bedrijfsmatige aanpak van de activiteiten naar ik verwacht kostenbesparingen optreden en zal het beslag op het budget van de overheid op termijn verminderen.

De vraag van deze leden om een toelichting op het onderscheid tussen de begrippen privatisering en verzelfstandiging laat zich aldus beantwoorden. Onder privatisering in ruime zin kan een aantal varianten begrepen worden zoals: het ophouden met bepaalde taken, waarbij overheidsvoorzieningen worden overgelaten aan de particuliere sector, het uitbesteden van werkzaamheden aan particuliere bedrijven en het overdragen van taken naar verzelfstandigde organisaties die (voorlopig) binnen de overheids sfeer blijven. In het laatste geval, waarbij een overheids onderdeel als zodanig blijft bestaan, maar in een aparte (publiek- of privaatrechtelijke) rechtspersoon wordt ondergebracht, wordt ook wel van verzelfstandiging gesproken. In het spraakgebruik worden de begrippen vaak door elkaar gebruikt. Op de verschillende vormen van privatisering is uitgebreider ingegaan in de kamerstukken 1985/86, 17 938, nr. 15.

In twee opzichten worden door de privatisering van het IJkwezen activiteiten aan het bedrijfsleven overgedragen. Het IJkwezen neemt als privaatrechtelijk bedrijf taken mee terwijl tevens het (overige) bedrijfsleven wordt ingeschakeld bij de uitvoering van taken (keuring, herkeuring en technisch onderzoek in het kader van het toezicht). Aangezien al deze varianten kunnen worden gevat onder het begrip privatisering in ruime zin, is wijziging van het intitulé van het voorstel van wet niet op zijn plaats.

De uitspraak van de leden van de S.G.P.-fractie dat de principiële uitspraak of er al dan niet sprake is van een overheidstaak bij de beslissing over de privatisering van de desbetreffende taak van groot belang is, kan ik geheel onderschrijven. In het geval van het IJkwezen wordt de verantwoordelijkheid van de overheid voor het wettelijk ijkregime niet aangetast. De uitvoering van deze taken wordt echter buiten de overheid geplaatst. Verder mag ik verwijzen naar de eerdere uiteenzetting die ik op dit punt heb gegeven in reactie op opmerkingen van de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Van de aansporing van de leden van de S.G.P.-fractie aan het kabinet om met voortvarendheid te werken aan een doeltreffende verbetering van het bedrijfseconomische beheer van overheidsorganisaties neem ik graag nota.

Deze leden vroegen ten slotte of de voordelen van de constructie van één N.V. met drie B.V.'s niet slechts van kunstmatige aard zijn. Voor een antwoord op deze vraag verwijs ik naar het eerder in antwoord op een soortgelijke vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie gegeven antwoord. Ik voeg daaraan toe dat ik met name aan een duidelijke (onder)scheiding van de geldstromen die met de verschillende activiteiten verbonden zijn veel waarde hecht.

2. Standaardenbeheer en wettelijke keuringstaken

Bij de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie dat in de Raad van deskundigen en in de raad van commissarissen ook vertegenwoordigers van de consumentenorganisaties zitting zouden moeten hebben merk ik op dat beide organen geen gremia zijn waarin specifieke belangenbehartiging plaatsvindt. De taak van de Raad van deskundigen is in de eerste plaats er op toe te zien dat de objectiviteit en de kwaliteit van de werkzaamheden van de aangewezen instelling(en) met betrekking tot de standaard(en) op verantwoorde wijze gewaarborgd zijn en blijven. In de tweede plaats heeft de Raad een brede adviserende taak voor de Minister van Economische Zaken. Benoeming van de leden van de Raad geschiedt op basis van hun deskundigheid en gezag. Een werving uit verschillende maatschappelijke sectoren ligt voor de hand, waarbij primair gedacht wordt aan wetenschap en bedrijfsleven maar andere sectoren niet op voorhand zijn uitgesloten.

De taak van raad van commissarissen is de belangen van de vennootschap te dienen en derhalve toe te zien op de directie en de algemene gang van zaken. Leden van de raad van commissarissen worden niet geacht andere belangen te vertegenwoordigen. Het komt mij voor dat eventuele wensen van de consumentenorganisatie ten aanzien van het beleid van het geprivatiseerde IJkwezen op een andere, meer directe wijze aan bod kunnen komen via rechtstreekse contacten op directieniveau.

De leden van de V.V.D.-fractie achtten een gedegen analyse van wat er in Denemarken fout is gegaan noodzakelijk. In Denemarken is gekozen voor een decentrale opzet waarbij het beheer van standaarden zal komen te liggen bij universiteiten en keuringsinstituten die daarvoor een gedeeltelijke subsidie zullen ontvangen. Deze opzet heeft het nadeel dat het synergetisch effect van het hebben van meerdere standaarden in één hand en de daaraan gekoppelde hoogwaardige metrologische kennis

teloorgaan. Daarnaast is in Denemarken een volledige scheiding tussen beleid en wetgeving enerzijds en het metrologische uitvoeringswerk dat verregaande wordt geaccrediteerd anderzijds, doorgevoerd. Dit betekent dat de formele beslissing tot modelgoedkeuring wordt overgelaten aan de overheid terwijl het feitelijk onderzoek door een bedrijf wordt uitgevoerd. Voor de kwaliteit van het metrologisch werk is een dergelijke scheiding van beleid en uitvoering minder functioneel gebleken. De ervaring met de verbrokkeling van het metrologische werk in Denemarken is voor mij mede aanleiding geweest om voor de verzelfstandiging een vorm te kiezen waarbij een effectieve combinatie van beleids- en uitvoeringstaken mogelijk blijft onder handhaving van de overheidsverantwoordelijkheid voor de wettelijke metrologische taken.

De leden van de fractie van de V.V.D. achtten de algemene opsporingsbevoegdheid voor onbezoldigde opsporingsambtenaren, werknemers bij de ijkinstelling, te ruim. In dit verband kan worden verwezen naar artikel 2, eerste lid, van de Instructie voor de onbezoldigde ambtenaren van het Korps Rijkspolitie (Stb. 1957, 557) waarin is bepaald dat de onbezoldigde ambtenaar in de regel zijn bemoeiingen op politiegebied dient te beperken tot hetgeen nodig is voor een richtige vervulling van de functie in verband waarmee hij tot onbezoldigd ambtenaar werd benoemd. Daarenboven pleegt de Minister van Justitie zulks in de desbetreffende benoemingsbesluiten te expliciteren. Van de mogelijkheid om, in zekere mate, de wat meer algemene bevoegdheden die in de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr. 6) werden aangehaald, toe te kennen aan bedoelde ambtenaren, zal alleen gebruik worden gemaakt indien daartoe op grond van ervaringen aanleiding bestaat.

Ten slotte merk ik naar aanleiding van de uitspraken van deze leden over de wenselijkheid van harmonisatie van keurlonen op dat de regering alert blijft op mogelijkheden om tot harmonisatie van tarieven binnen de EEG over te gaan. Nochtans ziet zij op korte termijn geen openingen om dit onderwerp met succes aan de orde te stellen.

3. Commerciële dienstverlening

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen of de positie van het IJkwezen mede een verklaring vormde voor het missen van bij de VS bedongen compensatie-orders door de Nederlandse industrie ten tijde van de aankoop van de F 16. Het is niet zozeer de positie van het IJkwezen als wel het ontbreken van een metrologische infrastructuur en van een erkend kwaliteitsborgingssysteem dat een rol heeft gespeeld bij het niet toegewezen krijgen van sommige compensatie-orders voor mechanische onderdelen. Voor het verkrijgen van militaire compensatie-orders dienden de betrokken industriële ondernemingen te beschikken over een erkend kwaliteitsborgingssysteem, waarbij op een gekalibreerd, internationaal herleidbaar, meetinstrumentarium essentieel is. Ten tijde van de aankoop van de F 16 was de daarvoor noodzakelijke metrologische infrastructuur van internationaal herleidbare en erkende nationale primaire standaarden, waaronder ook begrepen de Nederlandse Kalibratie Organisatie, nog in een opbouwfase. Ik constateer met genoegen dat deze organisatie zich inmiddels goed heeft ontwikkeld; het aantal erkende bedrijven ligt rond de veertig en zal de komende jaren nog aanzienlijk toenemen. Voor wat betreft de invoering van kwaliteitsborgingssystemen worden vanuit mijn departement verschillende activiteiten gestimuleerd in het kader van het programma kwaliteitszorg.

Verschiedende fracties lieten blijken bezorgd te zijn over het oneigenlijk gebruik van kennis van fabrieksgeheimen. Dit, plus de indruk van de leden van de C.D.A.-fractie dat de regering weigert om betrokkenen tot een geheimhoudingsbepaling in de arbeidsovereenkomsten te verplichten is voor mij aanleiding geweest om nogmaals na te gaan of en hoe de

waarborgen tegen een oneigenlijk gebruik van kennis verkregen uit wettelijke keuringen en controles kunnen worden versterkt.

De kern van de geheimhoudingsproblematiek ligt bij de activiteiten van B.V.-2. Door deze B.V. worden de ijkwettelijke verplichte keuringen van meetmiddelen uitgevoerd. In de huidige situatie zijn de medewerkers van het IJkwezen gebonden door de ambtelijke geheimhoudingsplicht. Na de privatisering verplicht in de eerste plaats artikel 29i van de IJkwet een ieder die betrokken is bij de uitvoering van de wet tot geheimhouding. Ten tweede zullen in de CAO en de individuele arbeidscontracten bepalingen ter zake worden opgenomen, waarvan de exacte inhoud in de onderhandelingen tussen de leiding van het IJkwezen en de vakbonden zal worden vastgelegd. De leden van de C.D.A.-fractie hebben terecht geconstateerd dat de verplichting hiertoe niet expliciet in de wet is opgenomen. In de bijgevoegde nota van wijziging is artikel 22, tweede lid, onderdeel b, zodanig gewijzigd dat het opnemen van geheimhoudingsbepalingen in de arbeidsovereenkomst met het personeel van de ijkinstelling één van de elementen is die bij de aanwijzing als ijkinstelling een rol spelen.

Voor diensten die door de andere vennootschappen worden geleverd worden privaatrechtelijke overeenkomsten met de afnemers van de diensten gesloten. Gebruikelijk is dat in dergelijke overeenkomsten ook afspraken omtrent de geheimhouding van gegevens worden opgenomen.

Uit het bovenstaande moge duidelijk zijn dat de regering zich inspanningen getroost om geheimhoudingsbepalingen op te leggen en reële inhoud te geven. Ik meen echter dat ter afsluiting van dit onderwerp een relativerende opmerking op zijn plaats is. Elke onderneming of instelling die zich bezighoudt met onderzoek of advisering van bedrijven komt in het bezit van informatie die het betrokken bedrijf liever niet in handen van derden ziet. In de praktijk zijn voor het omgaan met deze informatie algemeen geaccepteerde gedragsregels en gebruikelijke contractvoorwaarden ontwikkeld. De situatie van het IJkwezen is in deze zin vergelijkbaar met die in veel andere bedrijven.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen naar de financiële consequenties van de concentratie van de activiteiten van de commerciële B.V. op een afzonderlijke locatie. Het fysiek scheiden van de commerciële B.V. zou in de eerste plaats betekenen dat het benutten van de op verschillende plaatsen bij het IJkwezen aanwezige apparatuur en faciliteiten niet mogelijk is. De organisatie van de wettelijke taken vereist dat in verschillende vestigingen standaarden en andere apparatuur aanwezig zijn ten einde de verschillende activiteiten zo efficiënt mogelijk te kunnen verrichten. Zo vindt in bijna elke vestiging op verzoek van cliënten kalibratie van massastandaarden plaats met gebruikmaking van de balansen en standaarden die ter wille van de wettelijke taken ter plaatse aanwezig zijn. De service aan de klant, die nu voor de betrokken diensten dichterbij huis terecht kan, zou bij concentratie op één vestiging aanzienlijk verminderen. Vaak gaat het evenwel ook om unieke en dure faciliteiten zoals meetinstallaties voor gas onder atmosferische en hoge druk, meetinstallaties voor vloeistoffen van verschillende viscositeit, klimaatkamers, echoïsche en anechoïsche kooien voor het onderzoek van meetapparatuur, trekdrukbanken voor het onderzoek van krachtopnemers en krachtmeetinstallaties enzovoorts. Verscheidene van deze faciliteiten zijn onderdeel van de herleidbaarheidsketen naar nationale en internationale standaarden. Tevens worden zij gebruikt voor typekeuringen en/of de keuring van meetinstrumenten in het kader van de IJkwet en, weliswaar in bescheiden mate, voor kalibraties en dienstverlening op verzoek van het bedrijfsleven. Concentratie van de commerciële activiteiten in één afzonderlijke vestiging zou betekenen dat de bestaande apparatuur minder kan worden benut terwijl duplicatie investeringen van miljoenen guldens zou vergen.

Een belangrijke reden voor het kiezen van de nu voorliggende constructie ligt juist in de wens te komen tot een betere benutting van de faciliteiten van het IJkwezen en een vergroting van het maatschappelijk rendement van de daarin gedane investeringen. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor de over de medewerkers van het IJkwezen gespreide hoogwaardige metrologische kennis.

De leden van de fractie van het C.D.A. vroegen naar de activiteiten en functies die de drie B.V.'s in de N.V. zouden moeten verrichten en in welke gevallen combi-functies met een andere B.V. voorkomen.

B.V.-1, de standaarden B.V., heeft tot doel:

- a. het op onafhankelijke en wetenschappelijk verantwoorde wijze en met inachtneming van te dien aanzien geldende rechtsregels ontwikkelen, beheren en verwezenlijken van nationale standaarden en het herleiden van die standaarden naar internationale standaarden;
- b. het ontwikkelen, beheren en verwezenlijken van andere hoogwaardige fysische en chemische standaarden en het verlenen van diensten op het gebied daarvan, waaronder begrepen het op verzoek van derden herleiden van standaarden naar de nationale standaard van de betrokken meeteenheid; en
- c. het evalueren en erkennen van laboratoria, zomede al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

De tweede B.V. heeft drie taken:

- a. het verrichten van de op basis van de IJkwet en de Wet op de kansspelen noodzakelijke keuringen en onderzoek van meetmiddelen;
- b. het verlenen van erkenningen aan ijkbevoegden;
- c. het uitoefenen van toezicht op de naleving van de IJkwet en de Wet op de kansspelen.

De derde B.V. ten slotte, heeft tot doel het verlenen van diensten op het gebied van de metrologie en aanverwante gebieden. Hierbij gaat het hoofdzakelijk om activiteiten die in bescheiden mate ook nu al ten behoeve van het bedrijfsleven en de overheid worden verricht en waaraan grote behoefte bestaat. Voorbeelden van dergelijke activiteiten zijn:

- kalibraties van meetmiddelen als industriële gas- en vloeistofmeters;
- uitvoeren van instrument-evaluaties ten behoeve van verschillende overheidsdiensten (politie, RDW, VROM);
- opzoeken van de oorzaken van meetfouten en problemen in meetinstallaties ten behoeve van eigenaren;
- apparatuur onderzoeken op specificaties van de klant;
- uitvoeren van evaluaties op vullijnen voor voorverpakte waren ten behoeve van de Rijkskeuringsdienst van Waren, Algemene Inspectie Dienst en Centraal Orgaan Zuivelcontrole;
- ondersteuning van bedrijven bij export door afgifte van certificaten of andere schriftelijke dan wel mondelinge rapportages;
- arbitrage bij meetverschillen en dergelijke.

De verzelfstandiging van het IJkwezen heeft onder meer tot doel deze diensten op ruimere schaal ter beschikking te kunnen stellen en uit te breiden naar andere meetmiddelen zoals die in de gezondheidszorg en de milieutechniek. Tevens ligt het dan voor de hand de metrologische kennis van het IJkwezen door opleidingen breder te verspreiden.

Uit het vorenstaande moge duidelijk zijn dat van combifuncties van de verschillende B.V.'s geen sprake is.

De leden van de P.v.d.A.-fractie ten slotte waren benieuwd naar de bedrijfsmatige opzet van de B.V.-1 en 2, maar vooral van de B.V.-3. In paragraaf 1 ben ik ingegaan op de stand van zaken met betrekking tot de totstandkoming van het bedrijf. Voor wat betreft B.V.-3 wil ik daaraan toevoegen dat het de bedoeling is om vanuit de bestaande dienstverlenende activiteiten B.V.-3 geleidelijk verder uit te bouwen. Ook het aantrekken

van personeel ten behoeve van deze B.V. zal op terughoudende wijze geschieden. Verdere uitbouw van het personeelsbestand zal afhankelijk van de ontwikkeling van het activiteitenpakket plaatsvinden.

4. Kosten

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen naar een financiële prognose voor een periode van tien jaar. Ik wil beginnen met op te merken dat het praktisch onmogelijk is een prognose met enige realiteitswaarde te geven voor een zo lange periode. Dit geldt temeer nu het gaat om een «startend» bedrijf. Aan een prognose voor 10 jaar wil ik me dan ook niet wagen. Een dergelijke lange-termijnprognose is in het bedrijfsleven overigens ongebruikelijk, zeker voor een onderneming die qua omvang vergelijkbaar is met het IJkwezen. Op basis van de middellange-termijnprognoses die zijn opgesteld is geconcludeerd dat na een periode van vijf jaar het geprivatiseerde IJkwezen op eigen benen zal kunnen staan. Hoewel er geen prognoses voor een langere termijn zijn opgesteld, kan wel worden opgemerkt, dat er geen aanleiding is te verwachten, dat het IJkwezen op langere termijn zich niet positief zal ontwikkelen.

Door deze leden is ook gevraagd naar de post diversen in de toelichtende staat van uitgaven op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken met betrekking tot het IJkwezen. In de toelichtende staat van uitgaven van de begroting van het Ministerie van Economische Zaken komt de post diversen met betrekking tot het IJkwezen niet voor. Misschien doelen deze leden op de besteding van de f 2,5 mln. die voor de jaren 1986 en 1987 additioneel aan het IJkwezen ter beschikking zijn gesteld. Deze gelden zijn in belangrijke mate besteed aan extra investeringen in automatisering en andere apparatuur.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen eveneens welke kosten in 1986 en 1987 zijn gemaakt in verband met het vragen van extern advies. In 1986 bedroegen de uitgaven voor extern advies f 0,9 mln. Voor 1987 is een bedrag van f 1,4 mln. geraamd. In deze kosten zijn begrepen de voor versterking van het management-team aangetrokken twee externe deskundigen die tijdelijk in bestaande vakatures voorzien.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen voorts een gedetailleerd antwoord op de vraag voor wiens rekening de kosten van reorganisatie komen. De totale kosten van de privatisering worden voor de overgangsjaren geraamd op f 37,3 mln. Ik wil er daarbij aan herinneren dat in dit bedrag zijn verwerkt de uitgaven die thans – niet zichtbaar – op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken ten behoeve van de dienst van het IJkwezen door de overheid worden gedaan. Het betreft uitgaven voor de huur van gebouwen (Rijksgebouwendienst), selectie van personeel (Rijkspsychologische Dienst), rentebeslag op geïnvesteerd vermogen (Ministerie van Financiën), enzovoort. Van de genoemde f 37,3 mln. komt f 18,6 mln. voor rekening van het Ministerie van Economische Zaken en f 9,1 mln. voor het Ministerie van Financiën. Voorts wordt een bedrag van f 9,6 mln. ter beschikking gesteld vanuit de begroting van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

Ik zou daarbij nog het volgende willen aantekenen. Wil een juiste vergelijking van het beslag op de overheidsmiddelen tussen de huidige toestand en de toekomstige geprivatiseerde situatie worden gemaakt, dan volstaat het niet, de begrotingscijfers te vergelijken. Bedacht moet immers worden dat, zoals opgemerkt voor het IJkwezen een aantal kosten wordt gemaakt, dat niet is verantwoord op de uitgavenartikelen van het IJkwezen. Als derhalve een vergelijking moet worden gemaakt tussen de huidige en de geprivatiseerde situatie, dan moeten eerst de huidige cijfers (uitgaven) worden herrekend naar kostenbasis. Met als basisjaar 1984 zijn deze berekeningen in het stuurgroeprapport opgenomen. Zou het IJkwezen als overheidsdienst worden gehandhaafd, dan zouden de bedrijfseconomische kosten daarvan structureel f 32,9 mln. bedragen,

waar tegenover aan opbrengsten f 13,3 mln. staat, per saldo derhalve een kostenpost van f 19,6 mln. structureel.

In de geprivatiseerde vorm zullen de kosten van de N.V. IJkwezen in het eerste jaar f 3,5 mln. hoger zijn, als gevolg van een noodzakelijke reservering van middelen om toekomstige ontwikkelingen te kunnen financieren. In het geprivatiseerde IJkwezen zullen jaarlijks de kosten iets toenemen, door uitbreiding van activiteiten waartegenover overigens hogere opbrengsten staan.

Tabel 1. Kosten en Baten van IJkwezen ongewijzigd

	t	t+1	t+2	t+3	t+4	t+5
	cijfers x f 1 mln.					
Kosten	32,9	32,9	idem	idem	idem	idem
Baten: derden	13,3	13,3	idem	idem	idem	idem
EZ	19,6	19,6	idem	idem	idem	idem

Tabel 2. Kosten en Baten van NV IJkwezen

	t	t+1	t+2	t+3	t+4	t+5
	cijfers x f 1 mln.					
Kosten	36,4	37,5	38,0	38,5	39,0	39,7
Baten: derden	13,3	16,0	18,8	21,5	22,9	24,3
EZ	23,1	21,5	19,2	17,0	16,1	15,4

Het spreekt voor zich dat deze cijfers, die in het kader van de studie door de Stuurgroep Verzelfstandiging IJkwezen zijn opgesteld, met enige voorzichtigheid moeten worden gehanteerd. Als jaar t is daarbij als basis genomen de uitgaven en inkomsten voor het jaar 1984, zoals die in de begrotingsstukken van het Ministerie van Economische Zaken zijn opgenomen.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. wilden graag weten hoe de meest recente ramingen ten aanzien van de financiële ontwikkeling van het IJkwezen zich verhouden tot de cijfers uit het stuurgroeprapport. Meer recente cijfers geven een beeld, dat niet sterk afwijkt van de cijfers in het stuurgroeprapport. Zo worden de kosten in het eerste jaar van de zelfstandiging thans geraamd op f 35,7 mln. en in het vijfde jaar op f 41,3 mln. De omzetgegevens zullen wat hoger liggen.

Ook vroegen deze leden naar de ontwikkeling van het IJkwezen voor de komende tien jaar. Zoals opgemerkt bij een vraag van de leden van de C.D.A.-fractie zijn geen prognoses voor een periode van tien jaar opgesteld.

De leden van de P.v.d.A.-fractie wilden voorts weten hoeveel financiële middelen zijn toegezegd voor de komende vijf, respectievelijk tien jaar. De regering zal het geprivatiseerde IJkwezen een gezonde financiële basis geven. In dit verband is in de jaren 1986 en 1987 een extra bedrag van totaal f 5 mln. aan het IJkwezen ter beschikking gesteld met name voor het doen van extra investeringen. In de meerjarenraming van het Ministerie van Economische Zaken bij de begroting 1987 zijn op basis van het Stuurgroeprapport voor de periode 1988 t/m 1991 de volgende bedragen opgenomen: 1988 f 19,9 mln.; 1989 f 17,6 mln.; 1990 f 15,4 mln.; 1991 f 14,5 mln. In deze bedragen is nog niet de bijdrage van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer verwerkt. Deze bijdrage is f 1,6 mln. per jaar. Voor de periode na 1991 zijn geen gegevens in de meerjarenraming opgenomen. Op dit moment ben ik, op basis van het ondernemingsplan van het geprivatiseerde IJkwezen, in overleg over nadere concretisering van deze cijfers. Bij de mondelinge behandeling van het ontwerp zal ik u nader over de uitkomsten daarvan informeren.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen nadere informatie over de opbouw van de totale kosten van het IJkwezen in de afgelopen periode. In antwoord op een vraag van de C.D.A.-fractie heb ik aangegeven dat de totale kosten van het IJkwezen niet in hun geheel af te leiden uit de uitgavenartikelen van het IJkwezen op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken. Zo was in de begroting van het Ministerie van Economische Zaken voor het jaar 1984 een bedrag uitgetrokken ten behoeve van het IJkwezen van f 12,5 mln. Dit is het saldo van de uitgaven f 25,8 mln. en de inkomsten f 13,3 mln. De bedrijfseconomische kosten van het IJkwezen als overheidsdienst zijn in het stuurgroeppapport op basis van het jaar 1984 als volgt berekend.

Personeel	f	16,7
Materieel	f	9,1
		<hr/>
	f	25,8
Overhead Economische Zaken	f	1,5
Huur gebouwen	f	1,6
Afschrijvingen	f	3,6
Correctie aanschaf activa waarop wordt afgeschreven	— f	4,2
		<hr/>
Totaal volgens prestatiebegroting	f	28,3
Aanpassing afschrijvingsmethodiek	f	3,1
Rente werkkapitaal	f	1,5
		<hr/>
Totaal bedrijfseconomische kosten	f	32,9

In antwoord aan deze leden kan worden opgemerkt dat in dit kostenplaatje de kosten van het testen van laboratoria en het beheer en de verwezenlijking van de Nederlandse standaarden zijn meegenomen.

Voor de vrees van de leden van de P.v.d.A.-fractie voor een afbrokkeling van de positie van het IJkwezen bij een te sterke tariefstijging heb ik begrip. Derhalve wordt gestreefd naar een geleidelijke, over een aantal jaren uitgesmeerde doorvoering van de tariefverhogingen. Ik herhaal daarbij dat deze tariefverhogingen hoofdzakelijk de typekeuringen betreffen en dat deze ook bij het achterwege blijven van de privatisering zouden worden doorgevoerd, gezien het streven van de overheid om toerekenbare kosten in beginsel aan de gebruikers in rekening te brengen. De privatisering draagt ertoe bij dat onder een bedrijfseconomisch beheer de tarieven niet meer zullen stijgen dan absoluut noodzakelijk is.

De vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie of er in andere landen winst wordt gemaakt door metrologische diensten geeft mij aanleiding op te merken dat er grote verschillen tussen die diensten en hun financieel-organisatorische structuur bestaan. Bovendien bestaan ook ten aanzien van de opgedragen taken grote verschillen. De indruk is dat in de meeste Europese landen voor de financiering van de activiteiten een beroep op de algemene middelen worden gedaan.

Op de vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie naar extra middelen voor het IJkwezen kan het antwoord bevestigend zijn. Zowel in 1986 als in 1987 is binnen de begroting van EZ f 2,5 mln. extra beschikbaar gesteld aan het IJkwezen voor het doen van additionele investeringen en de bestrijding van extra kosten die in verband met de privatisering noodzakelijk zijn.

Voor 1986 was de besteding van deze gelden als volgt:

Uitgaven t.b.v. marktonderzoek en communicatie (waarvan f 0,2 mln. advieskosten)	f	0,3 mln.
Uitgaven t.b.v. opzet bedrijfsadministratie (waarvan f 0,6 mln. advieskosten)	f	1,1
Uitgaven t.b.v. vernieuwing telefooncentrale	f	0,25
Uitgaven t.b.v. overige investeringen (3-dimensionale meetbank, mobile keuringsinstallatie t.b.v. vloeistof meters e.d.)	f	0,85
		<hr/>
	f	2,55 mln.

Voor 1987 zullen de bestedingen in hetzelfde vlak liggen.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen om een kwantitatieve onderbouwing van de stelling dat door integrale verzelfstandiging een breder economisch draagvlak ontstaat. Door integrale verzelfstandiging is het mogelijk stafdiensten als personeelszaken, juridische zaken en administratie efficiënter op te zetten. Tevens kunnen de technische uitrusting en huisvesting vollediger worden benut. De meerkosten zijn niet exact te berekenen doch alleen al de duplicering van nu gemeenschappelijke vaste activa ten behoeve van de verschillende B.V.'s zou een jaarlijkse verhoging van enige miljoenen betekenen.

Ook vroegen de leden of het Ministerie van Economische Zaken eventuele verliezen gedurende de eerste vijf jaar zal gaan afdekken en waarom hiervoor in de meerjarenraming geen kostenpost is opgenomen. De gegevens die zijn verzameld tijdens de studie door de stuurgroep verzelfstandiging IJkwezen wezen uit dat een geprivatiseerd IJkwezen een op bedrijfseconomische gronden levensvatbare onderneming zal kunnen zijn. De in het kader van de voorbereiding van de verzelfstandiging verdere verdieping en uitwerking ter zake bevestigen dit. Op basis van de huidige inzichten wordt – rekening houdend met de door de rijksoverheid toegezegde extra bijdrage in de overgangperiode – reeds in de eerste jaren een bescheiden winst verwacht. Het ligt om die reden niet voor de hand in de meerjarenraming een kostenpost op te nemen voor het afdekken van eventuele verliezen. Dit temeer niet daar aan de onderneming een gezonde financiële basis wordt gegeven. Overigens ben ik van mening dat het afdekken van eventuele verliezen van het geprivatiseerde IJkwezen door de rijksoverheid op gespannen voet zou staan met de uitgangspunten die voor de privatisering zijn gekozen.

5. Personeel

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen of de overweging dat er bij het IJkwezen sprake was van de aanwezigheid van personele overcapaciteit een rol heeft gespeeld bij de beslissing tot privatisering. In reactie op deze vraag kan ik verklaren dat bij het nemen van het principebesluit over de privatisering van het IJkwezen een mogelijk aanwezige personele overcapaciteit geen rol heeft gespeeld. Zoals ik reeds heb betoogd is van doorslaggevend belang geweest de vraag of er bij deze dienst al dan niet sprake was van taken die noodzakelijkerwijs aan de overheid dienen te worden voorbehouden.

Ook op dit moment is overigens van een structurele overbezetting bij de dienst van het IJkwezen geen sprake. In zijn algemeenheid mag worden gesteld dat het IJkwezen zich momenteel meer moeite moet getroosten om een adequate personeelsvoorziening te verzekeren dan om een overcomplete te managen. Te verwachten valt dat bij of kort na de overgang enkele functies zullen moeten verdwijnen waaraan in de nieuwe situatie geen behoefte meer is. Dit wordt opgevangen door interne maatregelen en natuurlijk verloop. Mochten zich in incidentele gevallen bij de overgang problemen voordoen, dan zal het Sociaal Statuut van toepassing zijn. Uiteraard zal ook de menskracht die op tijdelijke basis extern is ingehuurd om de verzelfstandiging in goede banen te leiden, verdwijnen.

De vraag van de leden van de C.D.A.-fractie of op blz. 12 van de memorie van antwoord (kamerstukken 1986/87, 19 630, nr. 6) waar wordt gerefereerd aan de uitbreiding van het aantal formatieplaatsen bij het Ministerie van Economische Zaken het elders in de memorie van antwoord genoemde aantal van 1 à 2 wordt bedoeld kan bevestigend worden beantwoord.

Deze leden vroegen vervolgens voor wiens rekening de kosten van de uitvoering van het Sociaal Statuut komen. Voor het antwoord op deze

vraag verwijst ik naar het antwoord op een soortgelijke vraag van deze leden onder paragraaf 4.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af hoe deelneming van het personeel in het aandelenkapitaal zich verdraagt met het voornemen van de regering in de statuten bepalingen op te nemen die degenen die een rechtstreeks belang hebben bij die diensten van het IJkwezen van het aandeelhouderschap uitsluit.

De bepalingen in de statuten die er in voorzien dat degenen die een rechtstreeks belang hebben bij de diensten van het IJkwezen geen aandeelhouder kunnen zijn betreffen degenen die belang hebben bij de uitslag van ijkwettelijk verplichte keuringen. Daartoe behoren fabrikanten, handelaren en onderhoudsbedrijven van meetmiddelen enzovoorts, zoals nauwkeurig in de statuten aangegeven. De conceptstatuten verzetten zich niet tegen deelname door personeelsleden in het kapitaal van de N.V. Het belang dat zij hebben bij de diensten van het IJkwezen is andersoortig dan dat van de hiervoor genoemde belanghebbenden. Het werknemersbelang ligt niet zozeer bij de uitslag van keuringen alswel bij een objectieve en deskundige toepassing van de wettelijke voorschriften. In de eerste plaats is het vertrouwen van en de goede naam bij de cliënteel van groot belang. Ten tweede zal men moeten blijven voldoen aan de in artikel 22, tweede lid, van de IJkwet neergelegde eisen die een voorwaarde zijn voor de aanwijzing als instelling die de ijkwettelijke taken uitvoert. Vanzelfsprekend zullen ook werknemers moeten voldoen aan de eisen die in het algemeen aan aandeelhouders worden gesteld. Echter in de praktijk zal door deze eisen deelneming door personeelsleden niet worden belemmerd.

De opmerkingen van de leden van de C.D.A.-fractie over de benoeming van commissarissen nopen mij in te gaan op een dilemma waarvoor ik mij geplaatst zag, namelijk om te wachten met het aanzoeken van commissarissen tot na de oprichting van de N.V. of nu reeds, terwijl er nog geen (voorlopige) ondernemingsraad is, commissarissen te benoemen. Bij de oplossing die ik heb gekozen heeft zeer zwaar gewogen dat ik meen dat in de fase van de oprichting van het bedrijf grote behoefte is aan ondersteuning zoals die na deze periode door de raad van commissarissen wordt gegeven. Anderzijds vind ik het noodzakelijk dat bij de instelling van de raad van commissarissen de in het Burgerlijk Wetboek en de Wet op de Ondernemingsraden neergelegde inspraakprocedures kunnen worden gevolgd. Ik heb voor dit dilemma een oplossing gezocht door vooruitlopend op de benoeming van de raad van commissarissen een drietal personen aan te zoeken om als College van Adviseurs de directie van het IJkwezen te ondersteunen. Het is mijn bedoeling om de leden van dit college, dat bestaat uit personen met een grote leidinggevende ervaring in het bedrijfsleven, voor te dragen als leden van de raad van commissarissen, echter niet nadat de (voorlopige) ondernemingsraad zijn rechten heeft kunnen uitoefenen. Ik ga er daarbij vanuit dat de Dienstcommissie, zoals vastgelegd in het Sociaal Statuut, als voorlopige ondernemingsraad functioneert vanaf het moment dat de N.V. is opgericht. Nadat door de uitspraak van het parlement zekerheid zal zijn gegeven over de toekomst van het IJkwezen zal overleg plaatsvinden tussen het College van Adviseurs, de Dienstcommissie en de directie van het IJkwezen om tot concrete afspraken te komen over de betrokkenheid van de Dienstcommissie in de periode totdat de NV zal zijn opgericht bij belangrijke beslissingen die de toekomstige N.V. betreffen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen naar het huidige en het toekomstige salarissysteem bij het IJkwezen. De medewerkers van het IJkwezen worden thans nog gehonoreerd geheel conform de functiewaarderingsniveaus en salarisschalen van de overheid. Ten behoeve van het toekomstige bedrijf wordt een nieuw salarissysteem ontworpen waarbij wordt gestreefd naar marktconformiteit maar er tevens vanuit wordt

gegaan dat het bedrijf zich in ieder geval de eerstkomende jaren geen sterke kostenstijgingen kan veroorloven. Bedacht moet echter worden dat de uitkomst van de onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden bepalend zullen zijn voor de omvang van de totale loonsom.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen of het voor de uitvoering van het Sociaal Statuut geraamde bedrag van f 1,6 mln. voldoende is om de kosten van de pensioenpremie te dekken. Bij het opstellen van de raming is rekening gehouden met de extra kosten die verbonden zijn aan een eventuele overgang van het ABP naar een andere pensioenvoorziening die, alle voorzieningen bijeen genomen, inhoudelijk daaraan gelijkwaardig is. Momenteel wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid om pensioenen van werknemers van te privatiseren overheidsdiensten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds te blijven verzekeren. Bij de standpuntbepaling in de ministerraad over de uitkomsten van dit onderzoek die daarna is voorzien, zullen ook de mogelijkheden die de B-3 status biedt aan de orde komen.

Deze leden spraken zich uit over de rechten van de Dienstcommissie als voorlopige ondernemingsraad. Ik moge hen verwijzen naar hetgeen eerder over dit onderwerp is opgemerkt naar aanleiding van een vraag van de leden van de C.D.A.-fractie. Ik voeg hieraan toe dat de reacties op de Dienstcommissie-adviezen 12 en 13 op 24 maart 1987 aan de Hoofddirecteur van het IJkwezen zijn toegezonden met het verzoek deze ter kennis te brengen van de Dienstcommissie. (Zie bijlage)

De wens van de leden van de P.v.d.A.-fractie om de directie van het bedrijf te versterken met een persoon met langdurige leidinggevende ervaring in het bedrijfsleven is, zij het in een iets andere vorm, gehonoreerd door in het directieteam van het IJkwezen, tevens ter voorziening in vacatures, twee tijdelijke managers met een ruime bedrijfservaring op te nemen. Ook de externe adviseurs en de leden van het College van Adviseurs hebben leidinggevende ervaring in het bedrijfsleven. Ten slotte is en wordt het externe vervullen van vakatures waarvoor dit relevant is, gezocht naar kandidaten die in het bedrijfsleven hun sporen hebben verdiend. Overigens wil ik opmerken dat de samenstelling van de directie na de verzelfstandiging tot de competentie van de commissarissen behoort.

Op de vraag van de leden van de V.V.D.-fractie betreffende de formatieve gevolgen van de vermindering van de werklast door de privatiseringsoperatie wil ik antwoorden dat de geringe toename van het aantal formatieplaatsen binnen het Directoraat-Generaal van Diensten, Midden- en Kleinbedrijf en Ordening wordt gerealiseerd in het kader van een afslankingsoperatie die bij hetzelfde Directoraat-Generaal in 1987 alleen al tot een vermindering van het aantal formatieplaatsen met 30 leidt. Aangezien ook bij de andere dienstonderdelen en departementen dergelijke exercities plaatsvinden deel ik de vrees van deze leden, dat uiteindelijk het nettore-sultaat zal zijn dat het aantal formatieplaatsen met 1 à 2 toeneemt, niet.

Ik onderschrijf de opmerking van deze leden dat aan de top van de dienst van het geprivatiseerde IJkwezen andere eisen zullen worden gesteld dan nu aan de leiding van het IJkwezen als onderdeel van de overheid. Zoals eerder beschreven, is door het betrekken van een aantal leidinggevendenden met ervaring in het bedrijfsleven bij de directie van het IJkwezen voorzien in de lacunes die op dit punt bij het IJkwezen bestaan. Verder vindt, waar nodig, door gerichte cursussen bijscholing plaats zodat de bij het IJkwezen aanwezige, hoog gekwalificeerde technische en ijkwettelijke expertise in een marktgerichte benadering zo goed mogelijk kan worden benut. Ik wil er met nadruk op wijzen dat ook de aanwezigheid van deze technische en ijkwettelijke deskundigheid voor succesvolle privatisering onmisbaar is.

Sinds het kabinetsbesluit tot privatisering van IJkwezen heeft herhaaldelijk overleg plaatsgevonden over aanpassingen in de topstructuur. Tot

de afronding van de privatiseringsoperatie wordt het IJkwezen geleid door een directieteam onder leiding van de hoofddirecteur. Van het team maken verder deel uit de hoofden van de afdelingen Personeelszaken en Organisatie-ontwikkeling, Financieel-Economische Zaken en Planning en van de divisie Nationale Standaarden en Referentiematerialen, de divisie Regionale vestigingen, de divisie Gas- en Vloeistof en de divisie Elektro-mechanica. Het team wordt bijgestaan door het hoofd van de afdeling Wettelijke en andere Juridische Zaken als directiesecretaris.

Voor een antwoord op de vragen van de leden van de V.V.D.-fractie naar de rol van de Dienstcommissie mag ik u verwijzen naar de eerder gegeven antwoorden op soortgelijke vragen van de leden van de fractie van het C.D.A.

Op de vraag van deze leden over de bedrijfsadministratie moet ik antwoorden dat de opzet van een goede bedrijfsadministratie gestadig vordert maar nog niet is afgerond. De opbouw van een dergelijke administratie is een tijdrovende zaak, mede omdat het IJkwezen als overheidsdienst niet alle gegevens die verband houden met de bedrijfsvoering zelf administreert. De salarisadministratie bijvoorbeeld vindt plaats bij de centrale personeelsdienst van het ministerie van Economische Zaken, terwijl het onroerend goed wordt beheerd door de Rijksgebouwendienst. De overheid hanteert geen afschrijvingen, evenmin wordt rente berekend en vindt registratie en waardering van onderhanden werk plaats. De planning is evenwel zodanig dat het IJkwezen per 1 januari 1988 over een adequate bedrijfsadministratie zal beschikken.

Op de plannen betreffende strategie, marketing en personeel waarnaar de leden van de V.V.D.-fractie vroegen is in de eerste paragraaf van deze nota ingegaan naat aanleiding van vragen van de C.D.A.-fractie. Ik moge daarnaar verwijzen. Ik wil eraan toevoegen dat de vormgeving van deze plannen een continu proces is van opstellen, uitwerken en (weer) bijstellen op grond van nieuwe informatie en veranderingen in de situatie.

Ten slotte vroegen deze leden in hoeverre hetgeen over de afslankingsoperatie is gezegd (kamerstukken 1986/87, 19 827, nr 2, blz. 9) de toezegging in het Sociaal Statuut doorkruist. In het Sociaal Statuut dat in april 1986 is vastgesteld is bepaald dat ernaar zal worden gestreefd voor het personeel het ambtenaarschap in de zin van de Algemeen Burgerlijke Pensioenwet te behouden. De in het boven aangehaalde kamerstuk over de afslanking bij de Rijksoverheid opgenomen passage sluit een dergelijk streven niet uit. Zoals ik eerder heb opgemerkt is de besluitvorming in het kabinet over de pensioenproblematiek en de rol van het ABP bij privatisering van overheidsdiensten nog niet afgerond.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
A. J. Evenhuis